

Kokbok till Våtmarksplanering 14A

För modulen Våtmarksplanering (14A) finns inga krav på att lantbrukaren inom har fått startbesök (1Aa) eller deltar i övrig Grepparådgivning. Det finns heller inga krav på att gården uppfyller kraven på mer än 25 djurenheter eller 50 ha åkermark.

För att rådgivning skall vara aktuell ska våtmarkens syfte vara näringsreduktion och den ska ligga på mark som är blockmarkerad eller område som tydligt tar emot dräneringsvatten från åkermark.

Rådgivning inom Våtmarksplanering (14A) kan tillåtas mer än en gång per gård om det vid första besöket konstateras mer än ett bra läge för en våtmark. Antalet besök bör dock begränsas till högst tre besök per lantbrukare.

Före besöket

Inför rådgivningen behöver du förbereda olika kartunderlag och annan information. Kontakta lantbrukaren och diskutera var denne har tänkt sig placera våtmarken och om han har något material som du kan ta del av, t.ex. täckdikningskartor. Stäm av så att det tänkta läget fyller syftet för att du skall kunna göra rådgivningen (se krav ovan).

Utifrån detta resonemang kan du ta fram följande material:

- Karta eller flygbild där ni gemensamt kan rita in placering av våtmarken. Där kan även områden med vattenproblem, befintliga skyddszoner, lägen för eventuella kulvertar/dräneringar, m.m. ritas in. Gör gärna en skiss som minnesanteckning inför besöket.
- Uppgifter på om fastigheten omfattas av dikningsföretag eller annan typ av markavvattningsföretag (invallning, sjösänkning).
- Kartor över befintliga markavvattningsföretag och/eller täckdikningskarta. Eventuellt kan kopior av plankartor och profilritningar från markavvattningsföretag vara bra att ha med sig ut i fält.

En del av materialet ovan kanske inte lantbrukaren själv har tillgång till. Då kan du behöva beställa dessa dokument inför rådgivningen. Om det är kostnader som uppkommer får du som rådgivare bestämma om du skall bekosta detta eller det är ett material som lantbrukaren skall bekosta. Observera att det inte är tvingande att bekosta varken för er som rådgivare eller för lantbrukaren.

Dessutom finns det annat material som kan vara till nytta vid rådgivningen, till exempel:

- GIS-skikt i Länskartor eller liknande för t.ex. natur- och kulturmiljö och skyddade områden. Länk till fil: *"Guide för att hitta kartmaterial"*
- Höjddata från Grid2+

- VISS – klassning på vattendrag *Vattenkartan* – www.viss.lst.se
- Elfiskeregister för kontroll av ev. provfisken i olika vattendrag och sjöar
<http://aquarapport.slu.se/>

Under besöket

Inomhus

Diskutera lantbrukarens förväntningar och tidigare erfarenheter av våtmarker. Diskutera fördelar och eventuella nackdelar och vad man måste tänka på för att lyckas med sin våtmark. Försök förstå lantbrukarens motivation för att anlägga våtmark. Förstår du motivationen så kan du bygga rådgivningen från detta!

Förklara och diskutera vad som är våtmarkens huvudsakliga syfte och hur kväve- och fosforrening i våtmarken fungerar. Visa även på mervärden av våtmarken (biologisk mångfald, rekreation, ökat djurliv etc.).

Använd gärna motivationsbildspelet – ppt-länk. Bildspelet innehåller bilder som visar vad en våtmark kan bidra med (närringsrening, växt- och djurliv, rekreation). Det finns förklaring av hur reningen i en våtmark går till, skillnader mellan en våtmark och en fosfordamm, exempel på tekniska lösningar mm. Visa och diskutera gärna runt broschyrer och filmer. Broschyr: Från idé till våtmark. Film: En våtmark på din gård? Bok: Praktisk handbok för våtmarksbyggare.

Titta igenom kartmaterialet tillsammans med lantbrukaren och titta på de förslag till placering av våtmarken som lantbrukaren har. Titta både på kartor i större och mindre skala så att lantbrukaren kan se hur våtmarken kommer att förhålla sig till annat på platsen och vattenrörelserna i området.

Fältbesök

Gå ut tillsammans med lantbrukaren och titta på det förslag till placering som lantbrukaren har. Bedöm möjligheterna att anlägga en våtmark både genom att titta på kartor och hur det ser ut i fält (ta hänsyn till höjddata, tillrinningsområde, markavvattningsföretag mm). Titta även efter andra, alternativa placeringar för våtmarken.

Gör en bedömning av vilken anläggningsteknik som passar på platsen. Referera gärna dina råd i förhållande till t.ex. höjd på kulvert eller dikesbotten för att få lantbrukaren delaktig. Ge synpunkter och funderingar på olika utformning, storlek, anläggningsmetoder, m.m. när ni är på platsen. Var inte rädd att ta ut svängarna i diskussionen – det blir oftast mer kreativt och ger kanske nya idéer och lösningar! Det kan vara bra att ni diskuterar flera olika storlekar och utformningar. Det ger olika möjligheter och olika referenser.

Om läget är svårt eller olämpligt så förklara det sakligt och med tydliga argument. Fråga om det inte finns ett bättre läge eller om du själv hittat det så föreslå det.

Skötsel: Ta reda på vilka olika möjligheter lantbrukaren har att sköta sin våtmark och vad olika sorters skötsel får för konsekvenser. Diskutera även behovet av skötsel för att våtmarken ska fungera under lång tid.

Tänk på att utformningen bör anpassas efter maskinell skötsel så att den kan skötas under alla omständigheter och detta behöver förklaras för lantbrukaren.

Ge lantbrukaren tips om några lämpliga våtmarker att göra ett studiebesök vid. Några våtmarker i Sverige finns presenterade på www.vatmarksfonden.se
Förslag på våtmarker att besöka i Mälardalen finns på <http://vatmarksguiden.se/>
SMHI:s registrerade våtmarker finns på <http://vattenweb.smhi.se/wetlands/>

Diskutera översiktligt kostnader för anläggningen och berätta om finansieringsmöjligheter. Info om finansieringsmöjligheter finns på [Jordbruksverkets hemsida](#). Info om ersättning för skötsel finns [här](#).

I de fall där det är möjligt att anlägga en våtmark ska du:

- Ge råd om lämplig utformning, anläggningsteknik, placering av schaktmassor mm.
- Bedöma och diskutera positiva och negativa miljöeffekter av våtmarken, särskilt våtmarkens bidrag till växtnärringsrening.
- Ge tips om skötselbehov och informera om framtida risker för nedsatt funktion hos våtmarken.
- Översiktligt bedöma behovet av juridiska utredningar/förprojektering med hänsyn till vattenlagstiftningen, t.ex. omprövning av markavvattningsföretag.
- Diskutera eventuella motstående miljö-, natur- och kulturintressen samt enskilda intressen.
- Informera om olika skyddsvärda biotoper inom det aktuella området och hur naturvärdena kan höjas genom olika åtgärder.
- Bedöm vilka vattenområden i området (sjö, vattendrag, dike, översvämningssområde etc) som kan påverkas av våtmarken och hur denna påverkan sker (bortledning av vatten, dämning, flödesutjämning)

Efter besöket

Gör en åtgärdsplan

Efter besöket ska du göra ett rådgivningsbrev som sammanfattar besöket och innehåller en åtgärdsplan. Åtgärdsplanen ska innefatta:

- En bedömning av tillrinningsområdets storlek samt andelen åker i tillrinningsområdet.
- Våtmarkens tillhörighet till SMHI huvudavrinningsområde – id-nummer enligt vattenkartan. ID-nummer och andra uppgifter kan du hitta på <http://vattenweb.smhi.se/>
- Våtmarkens läge som koordinater (i RT90 eller SWEREF 99)

- En skiss på fastighetskartan eller motsvarande över våtmarkens placering, med tillhörande beskrivning av den planerade anläggningen som t.ex. storlek, djup, schaktvolym och förslag till möjlig placering av dessa, kostnader, m.m.
- Förutsättningarna för att leda vatten till och från våtmarken.
- Bedömning av positiva och negativa miljöeffekter i olika avseenden, särskilt våtmarkens bidrag till växtnärringsrening
- Påverkan på enskilda och allmänna intressen som t.ex. andra fastigheter, markavvattningsföretag, fiskvandring, m.m.

Observera dock att projekteringsarbete inte får ingå i rådgivningen.

I de fall du har avrått från våtmarksanläggning ska en kortfattad motivering ges.

Efter rådgivningen ska du även rapportera rådgivningstillfället och rapportera in följande uppgifter till Greppa Näringens administrativa system (GNW-adm):

- Våtmarkens läge som koordinater (i RT90 eller SWEREF 99).
- Uppskattad total våtmarksareal och vattenyta.
- Tillrinningsområdets storlek.
- Andel åker i tillrinningsområdet.
- Våtmarkens tillhörighet till SMHI huvudavrinningsområde – id-nummer enligt vattenkartan.
- Våtmarkens bidrag till växtnärringsrening enligt bedömningsskala med steg mellan 0-5 enligt följande:
 1. *Anläggning avråds*
 2. *0-25 ha avrinning från åker eller mindre än 20 % av total avrinning från åker*
 3. *Minst 25 ha avrinning från åker och minst 20 % av total avrinning från åker*
 4. *Minst 50 ha avrinning från åker och minst 40 % av total avrinning från åker*
 5. *Minst 75 ha avrinning från åker och minst 50 % av total avrinning från åker*
 6. *Minst 100 ha avrinning från åker och minst 50 % av total avrinning från åker*